

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

(Дроздова В. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Ярошук Л. Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка)
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Ми поділяємо думку вчених про те, що сім'я – найбільша цінність людства за весь період його існування. Сім'я – це стійка система, яка ґрунтується на взаєминах між людьми в повсякденному житті та має певну структуру [1; 2; 3; 6].

Дитяча особистість починає формуватися набагато раніше, ніж дитина потрапляє до школи чи садочка. З раннього дитинства особистість починає формуватися під впливом сім'ї. Кожна сім'я ставиться до дитини по-різному. Хтось оточує дитину увагою, а хтось, навпаки, вважає за потрібне привчати дитину до самостійності. У кожній родині формується свій стиль виховання. Стилем сімейного виховання називають певне ставлення батьків до своєї дитини, засоби й методи виховання, що ґрунтуються на словесній взаємодії. Психологічна література виокремлює такі стилі сімейного виховання: потуральний, змагальний, розважливий, запобігливий, контрольний, співчутливий, гармонійний. На вибір стилю сімейного виховання впливає чимало чинників, зокрема, це: тип темпераменту батьків, традиції родини, рівень обізнаності батьків у сфері виховання, ознайомленість з науково-педагогічною літературою, рівень освіти батьків [2, с. 30, 82].

Найбільш ефективним та позитивним ми вважаємо гармонійний стиль сімейного виховання. У результаті такого виховання формується гармонійний соціально-психологічний тип особистості. Дитина в таких сім'ях зазвичай бажана. Батьки ще до появи малюка на світ розмірковують про те, якою мають виховати свою дитину. Батьки виховують дитину в мирній, теплій та дружній атмосфері, приділяють увагу традиціям та звичаям, яких дотримуються й самі. Діти в таких сім'ях з дитинства вміють мотивувати свої вчинки, виявляють чуйність до навколишніх, уважні до прохань старших. Ці діти правдиві, але вміють зберігати таємниці, така дитина вміє віддано дружити, завжди говорять те, що думають, не приховують свої почуття. У школі вони активні, виявляють ініціативу, вміють критично оцінювати ситуацію, мають адекватну самооцінку. Часто такі діти вибирають собі в друзі дітей з важкою долею і намагаються на них позитивно впливати.

Існує щонайменше п'ять методів виховання, які негативно вплинуть на розвиток дитячої особистості: надмірна опіка, авторитарне виховання, непослідовне виховання, відчуження від дитини, вседозволеність.

Звичайно, інколи, батькам хочеться побалувати дитину, зробити щось приємне, дозволити більше ніж зазвичай. Або ж навпаки, трапляються ситуації, коли батьки вважають за потрібне бути більш суворими. У будь-якому разі все має бути в міру. Важливо дотримуватися одного стилю виховання, адже неможливо буде контролювати дитину в старшому віці, якщо все дитинство дитина відчувала вседозволеність.

Важливим аспектом у вихованні дитини є поведінка батьків. Не слід забувати про те, що дитина все бачить, чує, розуміє, а в подальшому проєктує на

себе. Наприклад, наскільки б часто і ґрунтовно батьки не пояснювали дитині, що палити і вживати алкоголь це шкідливо, вони навряд чи досягнуть успіху, якщо не будуть підтверджувати свої слова вчинками. Якщо дівчинка ростиме в сім'ї, де батько пиячить та б'є матір, то завжди є велика вірогідність того, що вона в майбутньому спроектує цю саму ситуацію на власну родину. Окрім цього, від умов виховання залежить також і самооцінка дитини. У дитини може сформуватись низька самооцінка, якщо в родині її наштавхують на думку про те, що слід бути слухняним, підлаштовуватись під бажання інших. Також дитина матиме низьку самооцінку, якщо вона виховується в сім'ї, де батьки часто сваряться, матір не відчуває підтримки від батька і постійно скаржиться на це. Якщо батьки постійно намагаються контролювати дитину, роблять її залежною від них, це теж негативно вплине на самооцінку дитини. Діти з середнім рівнем самооцінки зазвичай виховуються в сім'ї з поблажливим ставленням. Батьки не вимагають від дітей багато, проявляють толерантність. У той же час, будь-які самостійні дії дітей змушують батьків хвилюватись. Батьки, часто не дають дітям можливості отримати певний власний досвід. Умовами для розвитку особистості з високою самооцінкою є сім'я, у якій батьки є авторитетом, рішення приймаються колективно. Зазвичай у таких сім'ях панує атмосфера довіри та затишку. Батьки мають бути для дитини взірцем поведінки чоловіка та жінки, вони не сваряться та не принижують одне одного на очах у дитини. Такі батьки є опорою для своєї дитини. Ці діти зазвичай менше піддаються стресу та є доволі доброзичливими, вони ставлять собі складні цілі і досягають успіху, прагнуть до самопізнання та розвитку, не зациклюються на своїх внутрішніх проблемах [2, с. 117].

На формування самооцінки молодшого школяра впливає й зміна ситуації розвитку: з'являються нові вимоги з боку навколишніх, розширюється самостійність, діти починають бачити себе по новому. Самооцінка в дитини молодшого шкільного віку будується на основі того, що вона отримує від батьків та вчителя. Впливає також і адаптація в шкільному колективі. Важливо, що у віці семи – дванадцяти років діти активно вибудовують свою систему цінностей, а отже, формується і їхня самооцінка. Діти вчать висловлювати власну думку, дослухатися до інших, набувають різноманітних навичок. Дітям у цьому віці важливо, щоб їх сприймали та визнавали, хочуть щоб батьки сприймали їх такими, які вони є, прагнуть до самостійності.

Отже, аналізуючи вище сказане, можемо сказати, що перш за все, на формування дитячої особистості впливають батьки, а саме спосіб сімейного виховання. Ніколи не слід забувати, що діти переймають модель поведінки батьків, що неабияк впливає на майбутнє дитини. Батьки мають бути для своєї дитини авторитетом та опорою. Якщо в сім'ї панує злагодженість та взаємоповага, у батьків є всі шанси на виховання справді гідної особистості та щасливої дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук І. В., Андрощук І. П. Методика виховної роботи. Тернопіль : Богдан, 2014. 320 с.
2. Замашкіна О. Д. Педагогіка сімейного виховання : навч. посіб. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2016. 400 с.
3. Манценко Л. М., Педагогіка сімейного виховання : підручник. Київ : Компринт, 2019. 376 с.
4. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка : навч.-метод. посіб. Київ, 1996. 180 с.
5. Сухомлинський В. Моральні цінності сім'ї : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 5. С. 343 – 347.
6. Ярощук Л. Г. Теорія та методика виховання : навч. посіб. Бердянськ, 2018. 374 с.